

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

діти краще можуть писати диктант та прості речення. Окремі учні можуть читати невеличкі тексти.

Література:

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор укр. видання доктор пед. наук, проф. Ф.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт 2003. – 273 с.
2. Капська А.І. Як навчати учнів виразно читати. – Київ.: Радянська школа, 1978. – 150 с.
3. Малькевич Г. Уроки культури читання // Початкова школа. – 1997. – №2.
4. Методика Глена Домана. Карточки Глена Домана. – Режим доступу: [http: umnyedetki/ru](http://umnyedetki/ru). Методика Глена Домана.
5. Методы Макото Шичида. – Режим доступу: <http://BabyBlog.ru/user/id1160561/219759>
6. Плaxотник В.М., Полонська Т.К. English: Пробн. підручник для 1-го кл. загальноосвітн. шк., ліцеїв та гімназій. – Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», – 272 с.: іл.

Колісниченко Є. С.*

ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ ПІД ЧАС САМОПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ШКОЛИ-ІНТЕРНАТУ

Стаття присвячена питанням організації та проведення самопідготовки, методам і прийомам керівництва самостійною роботою учнів, значенню педагогічного взаємозв'язку вчителя й вихователя.

Метою державної освітньої політики України є всебічний розвиток особистості, її талантів, фізичних та розумових здібностей, здатності до самореалізації в сучасному суспільстві. На досягнення поставленої мети спрямована і система освіти в закладах інтернатного типу, яка має забезпечити всебічний розвиток дитини як особистості. Предметом уваги тут є діти, позбавлені батьківського піклування, діти-сироти та діти з особливостями розвитку.

Пріоритетним завданням вихователя повинно стати забезпечення кожній дитині права на здобуття якісної освіти, урахувавши, що все більшого значення в наш час набуває здатність до самоосвіти.

Перебування дітей у школі-інтернаті, з одного боку, позбавляє їх необхідності самостійно планувати та контролювати свою поведінку через сталий режим дня, постійні вказівки педагогів, контроль з боку вихователів, а, з іншого боку, режим і виховна система такого закладу сприяє впровадженню в життя вихованців різних видів самостійної роботи.

Обґрунтуванню сутності самостійної роботи були присвячені дослідження В.Буряка, Н.Дайрі, О.Савченко. Ю. Чабанським, Т. Шамовою, Л. Жаровою та ін. здійснювалася класифікація самостійної роботи; форми організації самостійної роботи досліджували А.Алексюк, М. Скаткін.

* © Колісниченко Є. С.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

На основі сучасних підходів до визначення поняття «ефективна самостійна робота» вчені виокремлюють такі найхарактерніші її ознаки: наявність мети, значущої для учня; активність дитини у процесі виконання завдання; наявність спеціально відведеного часу; «непряме» керівництво самостійною діяльністю [1].

Метою статті є висвітлення особливостей організації самостійної роботи учнів школи-інтернату під час самопідготовки.

Прямим продовженням навчальної діяльності учнів на уроках є самопідготовка – час, відведений на виконання домашніх завдань, які є важливою складовою навчання, тому визначається в педагогіці як самостійна навчальна діяльність учнів за завданням учителя. Організація та проведення самопідготовки – важливий елемент педагогічного процесу, спрямований на розвиток самостійної діяльності учнів. На самопідготовці органічно поєднуються освітні та виховні цілі й завдання. У ній міститься значний виховний потенціал: розвиток в учнів навичок самостійної праці, уміння самому здобувати нові знання, працювати з підручником, довідковою та іншою літературою [3].

Змістовна, вдумлива робота всього педагогічного колективу Комунального закладу «Навчально-виховний комплекс ім. Т.Г.Шевченка Херсонської обласної ради» сприяє ефективному та якісному проведенню самопідготовки. Самопідготовка – це форма самостійної навчальної діяльності, диференційована за змістом і характером контактів із педагогом, що передбачає виконання завдань; закріплення вмінь та навичок, набутих на уроках; поглиблення знань з окремих предметів.

Якість самопідготовки залежить від умов, у яких вона проходить; від органічності єдності її з уроками, методів і прийомів керівництва самостійною роботою учнів, тісного педагогічного взаємозв'язку вчителя й вихователя [2].

На готовність учнів до самостійної роботи й успішного виконання домашніх завдань впливає організаційний момент, тому вихователі закладу з великою відповідальністю ставляться до розміщення вихованців у класних кімнатах, де виконуються домашні завдання. Ми не ігноруємо бажання дітей сидіти разом, але обов'язково враховуємо наступне: учні не повинні заважати один одному, один з учнів може надати допомогу однокласнику, пояснити незрозумілий матеріал, у кожному ряду є відповідальні учні, які здатні виконувати доручення вихователя щодо контролю за ходом і результатами самопідготовки.

Головна проблема організації самопідготовки – це проблема раціонального використання часу, що виділяється на виконання домашніх завдань. Дуже важливо, щоб учні швидко включалися в роботу. Досвід роботи з дітьми підтверджує, що вихованці повинні знати і вміти розраховувати, скільки часу можна і потрібно відвести на розв'язання прикладів і задач, на підготовку усних завдань, на виконання граматичних вправ. У класі обов'язково є годинник: це допомагає нам раціонально використовувати час і створює спокійну обстановку в класі. Ми

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

разом із вихованцями спільно встановлюємо час, протягом якого потрібно підготуватися з кожного предмета. Звичайно самопідготовку починаємо з виконання завдань із математики, української мови, фізики, хімії, але такий порядок не є обов'язковим. Залежно від завдання ми чергуємо виконання усних і письмових предметів, починаємо з усних або з найлегших предметів, щоб діти включилися в роботу. При виборі порядку виконання завдань вихователі закладу неодмінно враховують можливості й особливості свого класу.

Якщо в класі учні із приблизно однаковими здібностями й можливостями, то вони всі одночасно виконують письмові чи усні завдання з одного предмета. У цьому випадку у нас з'являється можливість здійснювати контроль за самостійністю роботи кожного учня, а в разі потреби ми допомагаємо кому-небудь або всім разом сконцентрувати загальну увагу на важливому питанні.

Своїх вихованців навчаємо організаційним умінням, зокрема вмінню готувати робоче місце до самопідготовки. Учні заздалегідь згадують, які завдання вони повинні виконати, вирішують, у якому порядку варто готувати уроки, продумують, які приналежності знадобляться для підготовки кожного уроку, як їх зручніше розмістити на парті, тобто планують свої дії. Навчаючись опановувати відповідні знання й уміння, вони вчать, перш за все, плануванню, організації навчальної праці.

Ми на цьому етапі спочатку, а при необхідності, з огляду на різні психоневрологічні стани вихованців, і постійно, нагадуємо учням, що треба приготувати до кожного уроку, учимо діяти відповідно до пред'явлених вимог, визначаємо перспективу й обсяг роботи, а також оголошуємо, яке буде додаткове завдання для тих, хто швидше справиться із самостійною роботою.

Учні, поступово опанувавши вміння керуватися все більш короткими вказівками вихователя, вчать самостійно розчленовувати завдання й контролювати виконання цих вказівок залежно від ситуації.

Підготовка до самостійної роботи не займає у нас багато часу. За допомогою фронтальної форми організації навчальної діяльності дітей ми здійснюємо зв'язок уроку й самопідготовки. Перед виконанням домашнього завдання обов'язково ставимо питання, які спонукають дітей відтворити матеріал уроку: «Чому навчилися на уроці? Що потрібно знати для виконання завдання? Що потрібно згадати? На що звернути увагу?»

Якщо на уроці вивчалася нова тема і виникають труднощі у виконанні яких-небудь завдань, то спочатку вчимо правила, потім переглядаємо класну роботу, знову читаємо завдання і продумуємо, як застосувати правила до конкретного прикладу, завдання й у якій послідовності його виконувати.

Вихователі закладу для ефективного проведення самопідготовки неодмінно визначають мету та завдання самопідготовки; дотримуються структури, знають усі домашні завдання учнів, що учителі записують у журналі взаємозв'язку, за який

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

відповідає старості класу, а також мають пам'ятки та правила швидкого та міцного заучування напам'ять; пам'ятки самостійного виконання домашніх завдань; пам'ятки виконання письмових та усних завдань; дидактичні ігри, вправи тощо.

Обов'язково працюємо над удосконаленням власної майстерності: тримаємо в полі зору кожного учня; створюємо спокійну, творчу атмосферу та позитивну настроєність до навчального процесу; заохочуємо до взаємодопомоги; підтримуємо невпевнених, заохочуємо відповідальних; ураховуємо психологічний стан та настрої вихованців.

Важливим фактором, який впливає на ефективність самостійної роботи під час самопідготовки, є готовність самого вихователя: психологічна готовність та знання програмового матеріалу [4].

На самостійну роботу відводимо 1 годину 40 хвилин – 2 години. Вона включає наступні етапи: загальне завдання для всього класу та індивідуальні завдання. Кожний з етапів характеризується наступними правилами: розумний підхід до використання й розподілу часу, відведеного на підготовку до кожного предмета; раціональна організація виконання домашніх завдань; здійснення диференційованого підходу до вихованців, використання фронтальних, індивідуальних, групових та колективно-групових форм роботи; формування в учнів навичок самоконтролю, самооцінки, взаємоконтролю, самоорганізації, вибору раціональних прийомів виконання завдань; створення позитивної налаштованості на навчальну роботу.

Знаючи специфічні особливості цього виду навчальної праці, ми надаємо конкретну індивідуальну допомогу тим учням, які її потребують, допомога повинна бути завжди своєчасною, щоб або не розслабляла його волю, або не призводила до зайвої витрати часу, не зменшувала інтерес до виконання роботи.

Ми вчимо своїх учнів аналізувати хід і результати власної роботи, бо це впливає на результативність самопідготовки. Самоконтроль вимагає сумлінного ставлення до власної роботи, діти вчатья усвідомлювати та виправляти помилки під час виконання домашнього завдання, у них виховується почуття обов'язку та відповідальності, удосконалюються навички розумової діяльності.

Є різні прийоми перевірки виконаної роботи, якими ми вчимо дітей користуватися: зіставити написане з текстом; зіставити написане з вивченим правилом; перевірити написання за словником; перевірити хід своїх міркувань за пам'яткою, алгоритмом, схемою тощо.

Виконання письмових домашніх робіт обов'язково перевіряється вихователями, але здійснюється словесне оцінювання виконаної учнем роботи. Ми обов'язково лаконічно, але достатньо зрозуміло аналізуємо труднощі, орієнтуємо учня на поліпшення результату. Словесна оцінка є об'єктивною щодо кожного учня, ураховуючи його можливості й зусилля, вкладені в досягнутий результат.

Головне – така допомога підводить учнів до розуміння

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

програмового матеріалу, розширює можливості виявлення самостійності міркувань, творчої ініціативи, активності.

Ми залучаємо дітей до самостійного планування власної роботи за часом, але для цього вчимо їх уважно вдумуватися в кожне завдання; визначати його обсяг і складність; визначати час виконання завдання. Систематичний облік часу і його планування впливають на діяльність наших учнів: значно скорочуються витрати часу в процесі занять, учні намагаються глибше вникати у зміст майбутньої роботи, активно шукають більш раціональні способи виконання завдань.

Не завжди вихователі школи можуть надати кваліфіковану допомогу з усіх предметів, особливо учням старших класів. Тому для постійної допомоги учням у виконанні домашніх завдань ми використовуємо допомогу консультантів-учнів.

У класі може бути 3–5 консультантів із кожного предмету. Вони допомагають слабовстигаючим учням виконати завдання, перевіряють їх. Але ми слідкуємо, щоб консультанти не виконували роботу за товаришів чи зверхньо не вчили їх. Консультантам доручаємо надавати допомогу не найслабшим учням, а тим, у яких ще недостатньо сформувались навички самоконтролю, хто не навчився працювати за планом, неуважний, має часткові прогалини у знаннях.

Для розвитку самостійної навчальної діяльності учнів виховуємо в дітей навички самоконтролю та правильну постановку навчання самоконтролю.

Необхідними умовами для навчання учнів самоконтролю є: засвоєння зразків кінцевого результату і способів його одержання; звірення ходу роботи й досягнутого результату зі зразками; аналіз допущених помилок і виявлення їх причин [3].

Застосовуємо класифікацію видів самоконтролю за формами організації роботи учнів при його здійсненні (фронтальна, індивідуальна і взаємна перевірка).

При фронтальній перевірці проводимо колективний розбір виконаного завдання, визначаємо допущені помилки, їх причини і шляхи усунення.

При індивідуальному самоконтролі кожен учень перевіряє хід і результати виконуваної роботи самостійно.

Великий вплив на розвиток самоконтролю мають взаємні перевірки учнями робіт один в одного. Завдяки взаємному контролю в учнів поглиблюються знання й уміння щодо виконаної роботи, розвиваються уважність і навички самоконтролю, уміння керувати власною навчальною діяльністю, здійснюється поступовий перехід до самовиховання й самоорганізації [1].

Необхідним етапом самопідготовки є підбиття підсумків роботи, де вихователі відзначають позитивні сторони й недоліки в роботі, старанність і самостійність виконання завдань не тільки сильними учнями, але й тими, хто працював з великою старанністю, обов'язково відзначаємо індивідуальний темп просування слабких учнів. Ми відзначаємо тих, хто працював самостійно, підбадьорюємо невпевнених у собі учнів, заохочуємо сумлінних.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Таким чином, на кожному етапі самопідготовки виступаємо в ролі організатора навчального процесу, заздалегідь продумуючи весь хід самопідготовки, прогнозуючи утруднення дітей і способи їх усунення.

Професійні вміння й навички, співробітництво вчителів початкової школи, учителів-предметників старшої школи і вихователів, зацікавленість у результатах своєї роботи – фактори, що забезпечують успіх у формуванні вмінь і навичок самостійної навчальної роботи в школярів.

Отже, специфіка організації навчально-виховного процесу у школах-інтернатах створює учням великі можливості для оволодіння вміннями самостійної роботи при виконанні домашніх завдань. Діти не тільки більш глибоко засвоюють вивчений матеріал, але й учаться осмислювати, усвідомлювати власну пізнавальну діяльність. Формування вміння бачити переваги та недоліки своєї роботи, знаходити причини успіхів і невдач є умовою самостійного вдосконалення інтелектуальної діяльності школярів, сприяє розвитку організованості, почуття відповідальності, адекватній самооцінці. Усе це помітно впливає на ставлення до навчання в цілому, і до самостійної роботи зокрема, підвищує якість знань, сприяє розумовому розвитку, дозволяє краще готувати учнів до майбутньої самоосвітньої діяльності та адаптації в соціумі.

Література:

1. Буряк В.К. Самостійна робота як вид навчальної діяльності школяра. – Рідна школа. – 2001. – С. 49–51.
2. Кобзарь Б.С. Учебно-воспитательный процесс в школах и группах продлённого дня. – К.: Рад. школа, 1982. – 168 с.
3. Плоткин М.М., Ципурский В.Г. Содержание и организация воспитательной работы в школе-интернате: Пособие для директоров школ-интернатов. – М.: Просвещение, 1982. – 192 с.
4. Школа життєворчості особистості: Науково-методичний збірник/ Ред. кол.: В.М. Доній, Г.М. Несен, ІГ.Єрмаков та ін. – К.: ІСДО, 1995. – С.3-10.

Кудак Т. О.*

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНИХ РИС ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА У ПРОЦЕСІ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ

У статті розкрито особливості формування креативних рис особистості молодшого школяра у процесі позакласної роботи. Наводиться приклад фрагменту виховного заходу, орієнтованого на формування креативних рис учня початкових класів.

У період бурхливого науково-технічного розвитку, швидкого росту наукових знань і їх широкого застосування у виробництві одним із головних завдань навчання постає розвиток творчого мислення, пізнавальних здібностей учнів, їхнього вміння самостійно поповнювати знання. Вирішення цього завдання

* © Кудак Т. О.